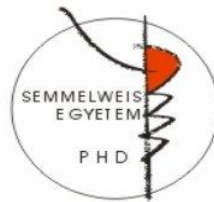

CBCT képalkotó technika: Hasadékos gyermekek ellátásának forradalmasítására

Doktori értekezés

Pálvölgyi Laura

Semmelweis Egyetem Doktori Iskola
Rácz Károly Konzervatív Orvostudományi Tagozat

Témavezető: Dr. Nagy Krisztián, Ph.D., egyetemi docens

Hivatalos bírálók:

Dr. Huszár Tamás, Ph.D., egyetemi adjunktus
Dr. Kerémi Beáta, Ph.D., egyetemi docens

Komplex vizsga szakmai bizottság:

Elnök: Dr. Alpár Alán, DSc., egyetemi tanár

Tagok: Dr. Zsembery Ákos Ph.D., egyetemi docens

Dr. Vástyán Attila Ph.D., egyetemi docens

Dr. Gulyás Gusztáv Ph.D., c. egyetemi tanár

Budapest
2024

I. Bevezetés

Az ajak és szájpadasadék az egyik leggyakoribb veleszületett rendellenesség, melynek előfordulási aránya a legújabb kutatások alapján 1:1500 élve született gyermekekre számítva, amely egy csökkenő tendenciát mutat a korábbi évekhez képest. Magyarországi vonatkozásban pedig a népesség 2 ezrelékét érinti. Hasadék érintheti az ajkat, állcsontot, lágy és keményszájpadot egyaránt. Az állcsont érintettsége közel 75%-os, ami alapvetően meghatározza az ellátási rendet.

Az archasadékok nem csak esztétikai, de komoly funkcionális és pszichés problémát, okozhatnak a páciensek és hozzátartozójuk életében. Ilyen funkcionális probléma lehet a velofaringeális funkció károsodása, az állcsont defektusa, valamint a fülkürt funkciójának károsodása is. Mindez jelentősen befolyásolja a páciensek életminőségét.

A hasadékos páciensek kezeléséhez elengedhetetlen egy multidiszciplináris csoport felállítása, melyben különböző területeken dolgozó szakemberek együttműködése segíti a terápia hatékonyságát (maxillo-

faciális sebész, fül-orr-gégész, audiológus, szájssebész, fogszabályozó, házi-, illetve gyermekorvos, humángenetikus, védőnő, pszichológus, laktációs tanácsadó). Az ellátás sikerességét alapvetően meghatározza a megfelelő képalkotó eljárások alkalmazása, kiválasztása.

Számos képalkotó módszer létezik a maxillofaciális defektusok vizsgálatára (MRI, CT, nazofaringoszkópia), azonban a megfelelő módszer kiválasztásához, az egyén szükségleteinek és a lehetséges kockázatoknak a mérlegelése nélkülözhetetlen. Az utóbbi évtizedben a Cone-Beam CT (CBCT) használata terjedt el leginkább a fej-nyak patológiák felismerésében. A CBCT képalkotás előnye, hogy nagyfelbontású, 3D képet nyújt a maxillofaciális régióról. A legtöbb képalkotó technikánál, így a CBCT estében is, elengedhetetlen a sugárdózis lehetséges kockázatának figyelembevétele és a megfelelő protokoll beállítása. A hagyományos CT-vizsgálatokhoz képest a CBCT alacsonyabb sugárdózist használ, és ezáltal megfelel a szigorú gyermekradiológiai irányelvnek, az

ALARA (As Low As Reasonably Achievable) elvnek, mely megköveteli a sugárterhelés minimalizálását.

Jelenleg több mint 200 különböző CBCT készülék érhető el, melyek eltérő sugárdózissal és képminőséggel dolgoznak. A sugárdózis optimalizáláshoz elengedhetetlen a CBCT eszközök összehasonlítása, mely azonban komoly etikai problémába ütközik, tekintve a páciensek életkorát. Napjainkban az Euratom legújabb európai projektje, a DIMITRA (Dentomaxillofacial Pediatric Imaging: An Investigation Towards Low Dose Radiation Induced Risks Project) célja, hogy gyermekek esetében az alacsony sugárdózissal járó egészségügyi kockázatokkal kapcsolatos nehézségeket kihangsúlyozza és lehetséges megoldást kínáljon rájuk.

A sugárterhelés vizsgálatára úgynevezett antropomorf fantomok használata egyre népszerűbbé vált. Felhasználásuk célja az egyénre szabott sugárdózis beállítása, azonban hátrányuk, hogy a légyszövetek imitálása során a képi minőség jelentősen csökken. DIMITRA projekt keretein belül, megjelentek az úgynevezett DIMITRA fantomok, melyek életkor

specifikusak, Mix-D lágyszövet ekvivalens anyaggal borítottak. Elsőként használták ezeket a fantomokat a különböző CBCT eszközök összehasonlítására, a protokollok egységesítésére és sugárdózis optimalizálására. Azonban ezek nem hasadékos fantomkoponyák. Jelen ismereteink szerint a világon még nincs hasadékos fantomkoponya, amely ezáltal jelentősen megnehezíti a hasadékos ellátás hatékonyságát.

II. Célkitűzés

Az értekezés célja, a CBCT képalkotó technika alkalmazásában rejlő lehetőségek bemutatása a hasadékos gyermekek minőségi kezelésének felvirágoztatásának érdekében. A disszertáció a hasadékos ellátás három különböző területén bevezetett fejlesztéseken keresztül ismerteti a CBCT technika eddig kihasználatlan alkalmazási alternatíváit:

1. Velofaringeális zár működésének vizsgálata CBCT képalkotás segítségével
2. Alveoláris hasadékok kezelésében bevezetett virtuális műtéttervezés és 3D nyomtatás

3. Valóság-hű és betegspecifikus gyermekfej fantomok megalkotása

III. Módszerek

A fentebb említett három fejlesztési területet külön-külön történő részletes bemutatása:

1. Velofaringeális zár működésének vizsgálata CBCT képalkotás segítségével

A velofaringeális funkció vizsgálata 9 (6-10 év között) hasadékos páciens bevonásával történt (Etikai engedélyszám: 265/2019). A vizsgálati alanyokat három csoportba osztottuk:

- Egy-, vagy kétoldali ajak és szápadhasadékos páciensek, akiknél velofaringeális diszfunkció (VFD) is megfigyelhető
- Egy-, vagy kétoldali ajak és szápadhasadékkal születettek, VFD nélkül
- Kontroll csoport.

CBCT (CineX, NewTom Imola) eszköz dinamikusan képalkotó funkcióját kihasználva 2D képeket és videót készítettünk a résztvevők velofaringeális működéséről. A

páciensek a beszédfeladatok elvégzésére kértük fel, miközben dinamikus felvételek készültek a lágyszájpad mozgásáról. Az így kapott képeket, valamint videókat két megfigyelő értékelt ki, ahol a hátsó garatfal lágyszöveti körvonalait, a lágyszájpadot, valamint a kettő közti távolságot határozták meg. Mindemellett fiberoszkópos méréseket is végeztek ugyanazon pácienseken, melyeket szintén a két vizsgáló értékelt ki. A távolságmérések kiértékelése alapján statisztikai elemzést végeztem.

2. Alveoláris hasadékok kezelésében bevezetett 3D virtuális műtéttervezés és nyomtatás

2017 és 2020 szeptembere közötti időintervallumban retrospektíven elemeztem az alveoláris hasadékkal született páciensek adatait, akiket az ARC Centrumban ugyanazon sebész, egységesen bevezetett protokollal látott el.

A nagyfelbontású képeket készítettünk a hasadék területéről CBCT eszköz alkalmazásával. Ezt követően a 3D Slicer program segítségével, a CBCT képek alapján, megterveztük a hasadékba pontosan illeszkedő graftot. Majd Meshmixer program (Blender, Amszterdam)

felhasználásával a graft végleges formáját terveztük meg. Végezetül az öntőforma elkészítését, melyet 3D nyomtatásra szántunk, CAD szoftver segítségével végeztük. A 3D nyomtatáshoz biokompatibilis anyagokat mellett (Med610 gyanta) a medencecsontból nyert szivacsos állományt használtuk fel. A stabil forma érdekében a csontszövetet speciális fibrin ragasztóval (Tisseel, USA) kevertük össze. A graft behelyezését követően intraorális nyálkahártyát zártuk. A műtétet követően a betegek elégedettségét 15 kérdésből álló kérdőívvel mértem, valamint az irodalomban korábban már alkalmazott műtéttechnikákkal összehasonlítottam. Az így kapott adatokat R-studió statisztikai programmal elemeztem.

3. Élethű és betegspecifikus gyermekgyógyászati fantomok létrehozása

A Magyar Természettudományi Múzeum által megőrzött hat (5-10 év körüli) gyermekkoponyán CBCT vizsgálatokat végeztünk az antropológiai életkoruk megerősítése céljából (SE RKEB number: 265a/2019). A Mimics® szoftver segítségével, a CBCT képek alapján, a

csontszövet szegmentálását és volumetrikus rekonstrukcióját elvégztük, valamint virtuális hasadékot terveztünk a koponya bal oldalára. A hasadék tervezéséhez a már meglévő páciensekről készült felvételek szolgáltak referenciaként. A 3matic® szoftver segítségével vágásvezetőket terveztünk, majd 3D kinyomtattuk. A vágásvezetők segítséget nyújtottak a hasadék piramis-szerű alakjának minél pontosabb lekövetésében. Az állcsont sebész a vágásvezetők segítségével valóság-hű, mesterséges hasadékot hozott létre.

A következő lépésben krepp szalaggal, majd Mix-D - lágyszövet-ekvivalens - anyaggal fedtük le a koponyákat. Az így kapott koponyákat DIMICLEFT fantomkoponyáknak neveztük el. Végezetül újabb CBCT felvételeket készítettünk gyermekkoponyákról. A kezdeti és végső CBCT képeket ugyanazon két állcsont sebész értékelte ki.

Mindemellett, a DIMITRA projekt alapján, 2 CBCT eszközt és 9 protokollt hasonlítottunk össze, melynek célja a sugárdózis minimalizálása mellett a megfelelő képi minőség megtartása volt.

IV. Eredmények

A CBCT képalkotó technika alkalmazása elengedhetetlen a hasadékos páciensek korszerű és minőségi ellátásában. Kutatócsoportunk elsőként alkalmazta a légyszájpad mozgásának nyomon követésére, mely által a velofaringeális zár pontosan megfigyelhető. A velofaringeális működés vizsgálata ajak-, és szájpadhasadék esetében nélkülözhetetlen, hiszen megfelelő kezelés nélkül a hiányos funkció súlyos beszéd és nyelés problémákhoz vezethet. A CBCT technológia segítségével egy egyénre szabott terápia biztosítja a sebészi és logopédiai beavatkozások hatékonyságát.

A CBCT technika azonban nem csak önmagában, de a virtuális tervezőprogrammal és nyomtatással ötvözve, olyan új lehetőségeket tár fel a hasadékos páciensek kezelésében, melyek beteg-specifikusak és minimálisan invazív beavatkozással járnak. Az alveoláris hasadékok rekonstrukciója során, a módszertanunk által kifejlesztett 3D előállított csontgraft - fibrin ragasztóanyaggal kombinálva - a hasadékba pontosan illeszkedik. A graft formájának és térfogatának szabályozásával jelentős

sikereket értünk el a pontos integráció és a páciensek elégedettsége terén. A kérdőívek összehasonlításából kapott eredmények alapján, az általunk használt műtétechnika gyorsabb felépülést biztosít, valamint kevesebb fájdalommal jár. Mindemellett a szakirodalomban nem található jelenleg olyan adat, mely az arcon az ödéma kialakulásának mértékét, étkezési nehézséget, valamint a testsúly csökkenést mérték volna. Ezen eredmények ugyanakkor jelentősen hozzájárulhatnak a páciens általános közérzetének és jóllétállapotának felméréséhez.

A CBCT képalkotó technika lehetőséget nyújtott hasadékos gyermekkoponyát imitáló fantomok megalkotásához is. Kutatócsoportunk által kidolgozott módszer, mely a CBCT képalkotás felhasználásával valósult meg, egyénre szabott, hasadék specifikus fantom koponyákat eredményezett. A CBCT protokollok összehasonlításából származó eredmény alapján a legjobb képi minőséget optimális sugárdózis megtartása mellett a nagy-felbontású képalkotással értük, melynél voxel méret 0.2 mm.

V. Következtetések

Az értekezés célja, hogy átfogó képet nyújtson az ajak-, és szájpadhasadékos páciensek kezeléséről, külön hangsúlyt fektetve a terápia során a CBCT képalkotó technika alkalmazásának eddig kihasználatlan lehetőségeiről. A CBCT technológia előnye, hogy felhasználható mind a kezelési és diagnosztikai módszerek során, valamint a sebészi stratégiák megtervezésében és kivitelezésében is egyaránt. Az értekezés három kulcsfontosságú következtetést hozott:

1. CBCT alkalmas a velofaringeális működés minőségi értékelésnek vizsgálatára hasadékos páciensek esetében

A CBCT képalkotás egy gyors és nem invazív diagnosztikai eszközként alkalmazható a lágyszájpadlás mozgásának megjelenítésére és a velofaringeális záródás kimutatására. Lehetővé teszi a lágyszájpad emelkedésének pre-, és posztoperatív értékelését ezáltal segítve a sebészek és logopédusok döntéshozatalát.

2. *CBCT megbízhatóan használható a virtuális tervezési folyamatokban az alveoláris hasadékok kezeléséhez*

A CBCT technológia segítségével részletes képet kapunk a páciens defektusáról, ami lehetővé teszi a defektus specifikus graft létrehozását. Az általunk kidolgozott sebészi eljárás jelentősen csökkenti az alveoláris rekonstrukció invazivitását, hiszen az egyedi igényeinek megfelelő mennyiségű spongiózus graftot használunk fel. Módszertanunk fejlődését a kérdőívek összehasonlításából kapott eredményeink támasztják alá, melyek eredményeként egy gyorsabb felépüléssel, minimális fájdalommal járó beavatkozás.

3. *CBCT felhasználása egy valóság-hű és betegspecifikus gyermekgyógyászati fantom megalkotásához*

A Dimicleft fantomok klinikailag egyenértékű képet adnak a valódi betegvizsgálatokkal, valamint alkalmasak az optimális sugárdózis meghatározására, mely által jelentősen csökkenthető a besugárzás. A fantomok jelentős

áttörést hozhatnak a radiológiai irányelveket korrekciójában és az ajak és szájpadasadékos páciensek ellátásának fejlesztésében.

VI. Saját publikációs jegyzék

Értekezéshez felhasznált irodalomjegyzék:

1. Pálvölgyi L, Kesztyűs A, Shujaat S, Jacobs R, Nagy K. Creation of Dimicleft radiological cleft phantom skulls using reversed virtual planning technique. Dentomaxillofac Radiol. 2023 Oct;52(7):20230121.
2. Kesztyűs A, Pálvölgyi L, Jacobs R, Nagy K. Assessment of post-operative velopharyngeal closure in cleft palate patients using cone-beam computed tomography: a pilot study. Journal of Stomatology. 2021;74(2):65-69.
3. Kesztyűs A, Würsching T, Nemes B, Pálvölgyi L, Nagy K. Evaluation of 3D visualization, planning and printing techniques in alveolar cleft repair, and their effect on patients' burden. J Stomatol Oral Maxillofac Surg. 2022 Sep;123(4):484-489.

Értekezéshez nem kapcsolódó irodalomjegyzék:

4. Molnár B, Würsching T, Sólyom E, Pálvölgyi L, Radóczy-Drajkó Z, Palkovics D, Nagy K. Alveolar cleft reconstruction utilizing a particulate autogenous tooth graft and a novel split-thickness papilla curtain flap - A retrospective study. *J Craniomaxillofac Surg.* 2023 Oct 28;S1010-5182(23)00195-6.
5. Magyar D, Bodroghelyi M, Pálvölgyi L, Nagy K. Ajak és szájpadhasadékos gyermekek korszerű kezelése. *Orvosi Hetilap*, 2024 ; 165(5), 163-170.
6. El Heni H, Kemenesi-Gedei PB, Pálvölgyi L, Kozma-Szeredi ID, Kis G. Peripheral Branch Injury Induces Oxytocin Receptor Expression at the Central Axon Terminals of Primary Sensory Neurons. *Int J Mol Sci.* 2023 Dec 19;25(1):7.
7. Magyar D, Nemes B, Pálvölgyi L, Pulay Z, Nagy K. The Burden of Care in Nasoalveolar Molding Treatment in Cleft Patients. *Indian J Plast Surg.* 2022 Mar 10;55(1):87-91.
8. Molnár B, Würsching T, Sólyom E, Pálvölgyi L, Radóczy-Drajkó Z, Palkovics D, Nagy K. Alveolar cleft reconstruction utilizing a particulate autogenous tooth graft and a novel split-thickness papilla curtain

- flap - A retrospective study. *J Craniomaxillofac Surg.* 2023 Oct 28;S1010-5182(23)00195-6.
9. Szabados T, Gömöri K, Pálvölgyi L, Görbe A, Baczkó I, Helyes Z, Jancsó G, Ferdinandy P, Bencsik P. Capsaicin-Sensitive Sensory Nerves and the TRPV1 Ion Channel in Cardiac Physiology and Pathologies. *Int J Mol Sci.* 2020 Jun 23;21(12):4472.
  10. Lázár BA, Jancsó G, Pálvölgyi L, Dobos I, Nagy I, Sántha P. Insulin Confers Differing Effects on Neurite Outgrowth in Separate Populations of Cultured Dorsal Root Ganglion Neurons: The Role of the Insulin Receptor. *Front Neurosci.* 2018 Oct 10;12:732.